

01. Høgholt Vandmølle,

10.03.09

Hørmested sogn, Horns herred,
Hjørring amt.

Den Møllehistoriske Samling, DK – 8260 Viby J., - Copyright.

Matrikel no.: ?? af Høgholt Hovedgaard, Hørmested sogn.

Synonym:

Registrant: Bertil Larsen

Dato: 12. Juli 1966

Historiske forhold – sammendrag: (Vandmølle)

Bygningsfredning:

Billedarkiv:

 Uggerby Aa – Jammerbugten/Skagerak

- hvornaar **Høgholt Vandmølle** er anlagt er uklart. I de bevarede arkivalier oplyses intet om et anlægges tidspunkt. Hypotetisk antages det dog, at etableringen af en vandmølle er sket i forbindelse med den ændring omkring midten af 1500-tallet der undergaar Høgholt fra storgaard i et bondesamfund til adelig hovedgaard med store byggearbejder til følge.

- Hovedgaarden Høgholt er oprindeligt anlagt paa et til formaalet afgravet 64 meter bredt kvadratisk voldsted med vandfyldte grave omkring. Beliggenheden er paa vestsiden af Uggerby Aa omkring 3 km. sydvest for sognebyen.

- det blev aalen der forsynede det forsvarsværk som gravene udgjorde, Clemmensfejden 1533, da adskillige af landsdelens herregaarde afbrændtes under bondeoprørets hærgen huskedes alt for godt, saa man tog ingen chancer ved nybyggeriet, hvis en gentagelse skulle indtræffe. Antagelsen for møllens anlægelse samtidig med borgbyggeriet syntes derfor at kunne underbygges til omkring dette tidspunkt, da en eller anden form for regulering af gravenes vandstand var nødvendig sat op mod afstrømningen fra aalen. At der saa var en praktisk foranstaltning i at udnytte vandkraften og de nødvendige stemmeværker til at faa et mølleanlæg næsten indenfor gaardens rammer var for oplagt.....

- **Høgholt Vandmølle** har været beliggende umiddelbart nord for hovedgaardens voldsted, hvor en næsten helt tilgroet og til dels udtørret mindre sø er de sidste rester af mølledammen. Kun meget svage spor i terrænet røber – for et træned øje – fortidens aktiviteter, da ingen bygninger er levnet og kan supplere historien.

- Høgholt Vandmølle nævnes under gaarden i Matriklen 1664 og 1688, fra Markbogen 1682 noteres det, at det er en ejendom uden Htk.-ansættelse, hvoraf det kan udledes at den har været under gaardens takst, hvilket ogsaa fremgaar af senere arkivalier.

- gennem flere økonomisk turbulente aar i 1700-tallets sidste halvdel med kreditorer næsten konstant i kø paa gaardspladsen, samledes Hovedgaarden Høgholt igen paa én haand i aarene efter o. 1750 af Niels Bentsen Jespersen (død 1774). Fra hans enke: Else Cathrine Kjeldsen's skifte og efterfølgende auktion – hun døde 1775, aaret efter sin mand, finder vi, at Hovedgaardstaksten indeholdt Skov- og Mølleskyld paa 4½ tdr-htk.

- gaard og øvrigt gods herunder vandmøllen erhvervedes af tidligere forvalter paa Gavnø (Præstø amt) for 22.380 Rdl. 1792 begynder den store nedtur, hvor godset igen kommer i handelen for faa aar efter paany, efter at der sket yderligere frasalg af jorderne, at blive handlet eller komme til offentlig auktion. De navnkundige ”godsslagtere” i Vendsyssel ses ogsaa at have lagt vejen forbi Høgholt!.....

- 1844 erhvervedes Høgholt paa auktion af proprietær Rasmus Ludvig Riis, Kærgaard ved Aarhus, proprietær Anders Faurskov, Petersminde ved Aarhus og boghandler A. Basse, Aarhus, hvor det af Skøde- og Panteprotokollen ses, at der aaret efter udfærdigedes skøde paa ejendommen alene til Rasmus Riis, der 1856 videresolgte ejendommen til sin svigersøn, - **men selv beholdt Høgholt Vandmølle**, der udskiltes fra hovedgaardsmatriklen. 1865 erhvervedes et yderligere decimeret gods af folketingsmanden Frederik Christian Ferdinand Tutein (død 1912) for 140.000 Kr., der efterfølgende erhvervede vandmøllen og nedlagde denne, hvor møllejorden lagdes under herregaarden. Samtidig blev møllebygningen nedrevet.

- Høgholm godsarkiv befinder sig paa Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg, men fremstaar umiddelbart fragmentarisk med kun lidt og spredt kildemateriale. Brandtaksationerne er ikke gennemgaaet til nærværende registrant.

- der savnes oplysninger om møllens karakteristika; kun vides at det har drejet som et traditionelt kornmøller drevet med ansatte fra hovedgaarden der betjente godset og de omkringliggende gaarde.

- **Høgholt Vandmølle** ses ikke registreret i det nu nedlagte Nationalmuseets Mølleudvalgs arkiv, ligesom den ikke ses medtaget i det af Ing. Anders Jespersen, Holte, udarbejdede nummerindex (IMNI-DK, 1990 -revisionen)

Adresse:

UTM: ../.../.... – ikke plottet (IMNI DK - – ses ikke medtaget)

Billedarkiv:

Kildehenvisning:

Trap, Danmark, 5. Udgave, Hjørring amt, G.E.C.Gads Forlag, København, 1960,
 Danske Slotte & Herregaarde, 2. Udgave, Bind 10, Hassings Forlag, København, 1966,
 Dansk Adels Aarbo, - diverse aargange, København, 1898 ff.,
 Den Møllehistoriske Samling, Viby J.,
 Kort- og Matrikelstyrelsen, København,
 Matriklerne 1664, 1688 og Markbogen 1682, Rigsarkivet, København,